

Numismatiska Meddelanden XXXIII

UTGIVNA AV
SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

STOCKHOLM 1983

COMMUNICATIONS NUMISMATIQUES XXXIII,
PUBLIÉES PAR LA SOCIÉTÉ SUÉDOISE DE NUMISMATIQUE

BÅRARP-FUNDET 1932

Et hallandsk møntfund fra Svend Grathes tid

Af Jørgen Steen Jensen

For en lille snes år siden mindede Georg Galster om det hallandske møntfund fra Bårarp, da han i festskriftet til Nils Ludvig Rasmusson (*Numismatiska Meddelanden* bd. xxx) diskuterede om en større serie 1100-tals mønter, der traditionelt har været anset for norske, eventuelt kunne være jyske. Bårarp-fundet formentes at kunne hjælpe til en afgørelse af problemet, der oprindeligt var rejst af Nils Ludvig Rasmusson selv¹. Dette fund, der var fremkommet 1932, kendtes kun fra kortere omtaler i tidsskrifter og standardværker², og det vidstes også, at Nils Ludvig Rasmusson havde påbegyndt en bearbejdning. Nogle år efter dennes død i 1973 bad Georg Galster Kungl. Myntkabinetet om tilladelse til at bearbejde det. Det tillodes, og denne tilladelse blev venligst videregivet til undertegnede, der under nogle besøg i Stockholm 1978 og senere blev bekendt med fundets indhold. For tilladelse til publicering takker jeg daværende museidirektør, nu professor Brita Malmer, og hendes efterfølger, museidirektør Ulla Westermarck. Rejsestøtte er ydet af Letterstedtska Föreningen og Sven Svenssons stiftelse, der begge takkes ærbødig.

Fundhistorien er som følger³. Fundet blev gjort 3. marts 1932 af den unge stenhugger Frans Öhrn "å Bårarps gård tillhörande utmark i Rävingsn, Halland... när han med spade skulle borttaga jord från en bergsskreda för att rensa den i och för sprängning. När han så hade slängt ett spadtag ifrån sig, uppmärksammade han, att det föll myntliknande föremål ned mot marken... Han fann vidare, att mynt voro uppstaplade i högar å det ställe i jorden, där han tagit ovannämnda spadtag." Arbejdet blev indstillet, og fundet anmeldt til Hallands museum, der foretog efterundersøgelse. Intendent Erik Salvén oplyser også, at "fyndstället ligger 31 m. ö. om gränsen mellan Eskered [Äskered] och Bårarp⁴."

Ved undertegnedes besøg på stedet den 27. september 1978 – altså 46 år efter hændelsen – påviste Frans Öhrn fundstedet, Brunkeberg, tæt ved den nu udtørrede Brunkesjö. Han huskede endnu sliddet i den kolde vinter, og hvorledes mønterne lå i ruller i en klippesprække; et af stederne skulle der have været 51. På fundstedet indhuggede hans kammerater i sin tid hans navn F. Öhrn (fig. 1).

Vedrørende fundstedet i øvrigt⁵ kan det oplyses, at Brunkeberg sammen med den syd for liggende Kvinnoåsen indgår i et lavt fjeldplateau, Norbjären, der adskiller lavlandet langs Suseåen fra Kattegat. Afstanden

Fig. 1. Frans Öhrn, der i sin ungdom var stenhugger, men siden blev en kendt brøndgraver, fremviser fundstedet 28. sept. 1978. Hans arbejdskammerater indhuggede i sin tid hans navn i klippen.

fra fundstedet til kysten er ca. 4 km, og før trævæksten tog til, må man fra stedet have kunnet se Kattegat.

Knap to uger efter fundet var gjort, havde Bengt Thordeman, Kungliga Myntkabinetet, allerede foretaget en foreløbig ordning og sortering⁶. Det må antages, at det først er derefter, at nogle af stykkerne er blevet konserveret, bl. a. ved påsætning af gaze på bagsiden. Ordning og sortering er blevet videreført af Nils Ludvig Rasmusson, men ikke afsluttet. En forklaring herpå er det meget store antal fragmenter af mønter. Disse fragmenter er især opstået p. g. a. mønternes dårlige bevaringstilstand og deres skrøbelighed. En del af dem er, efter farven at dømme, under omdannelse til klorsølv, en proces der dog med vor tids viden formentlig kan standses og tilstanden stabiliseres⁷.

Efter den bearbejdelse jeg har foretaget, består fundet af følgende grupper:

DANMARK

- Svend Grathe (1146–57)
1-133 Dobbelsidet sølvmønt, Hauberg 3
Heraf synes 74 oprindelig at have været 1/1
mens 46 oprindelig var 1/2
og 13 i så henseende var ubestemmelige
134-135 Brakteater, Hauberg 5 a
136-146 "Ubestemte nørrejske" brakteater (Hbg. 4,4 var., 9)

DANMARK eller NORGE

- 147–148 Brakteater

NORGE

- 149-150 Ensidede prægede mønter
151-204 Brakteater
heraf med lorrainekors 24,
bispestav eller spiral 12
kors i ring 5
punkt i cirkler 9
Desuden op imod en snes små fragmenter, muligt fra et
noget færre antal mønter

GOTLAND

- 205 Thordeman II

Dette tal overstiger i nogen grad Thordemans første sammentællinger⁸, men netop den dårlige bevaringstilstand gør det vanskeligt at opnå et helt præcist tal. Det tal, der her opereres med (205) er p. g. a. fragmenterne for så vidt også diskutabelt.

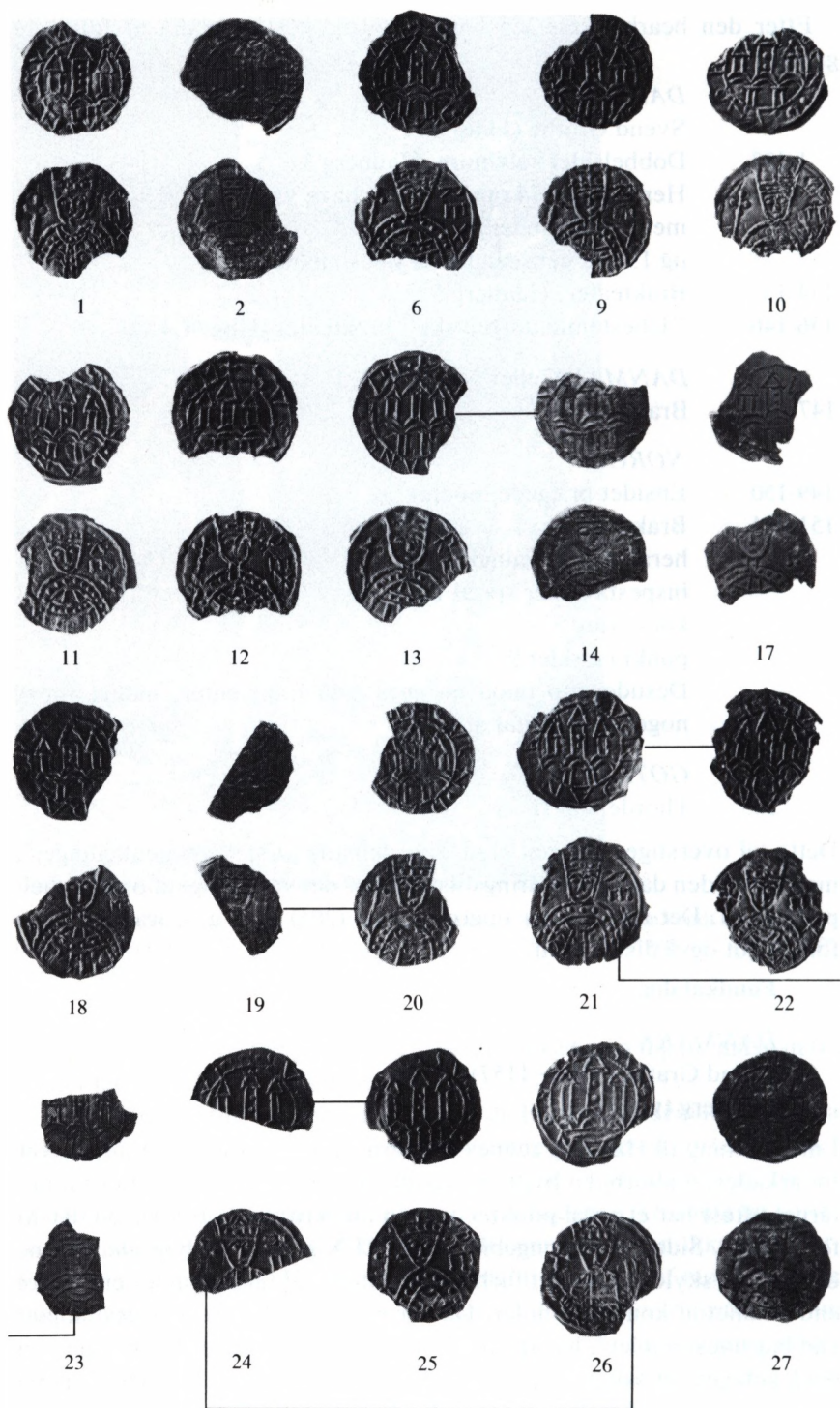
Fundkatalog

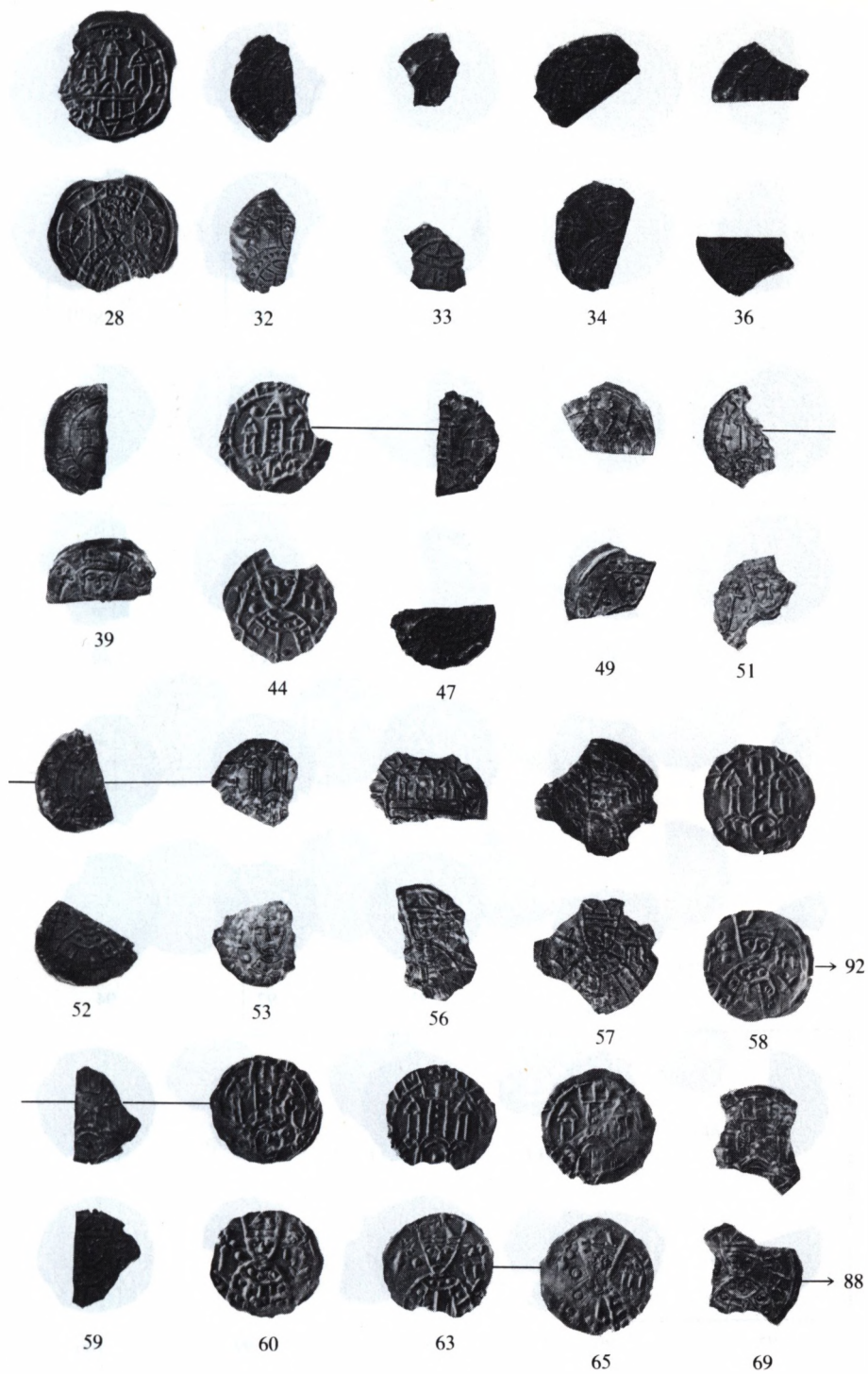
DANMARK

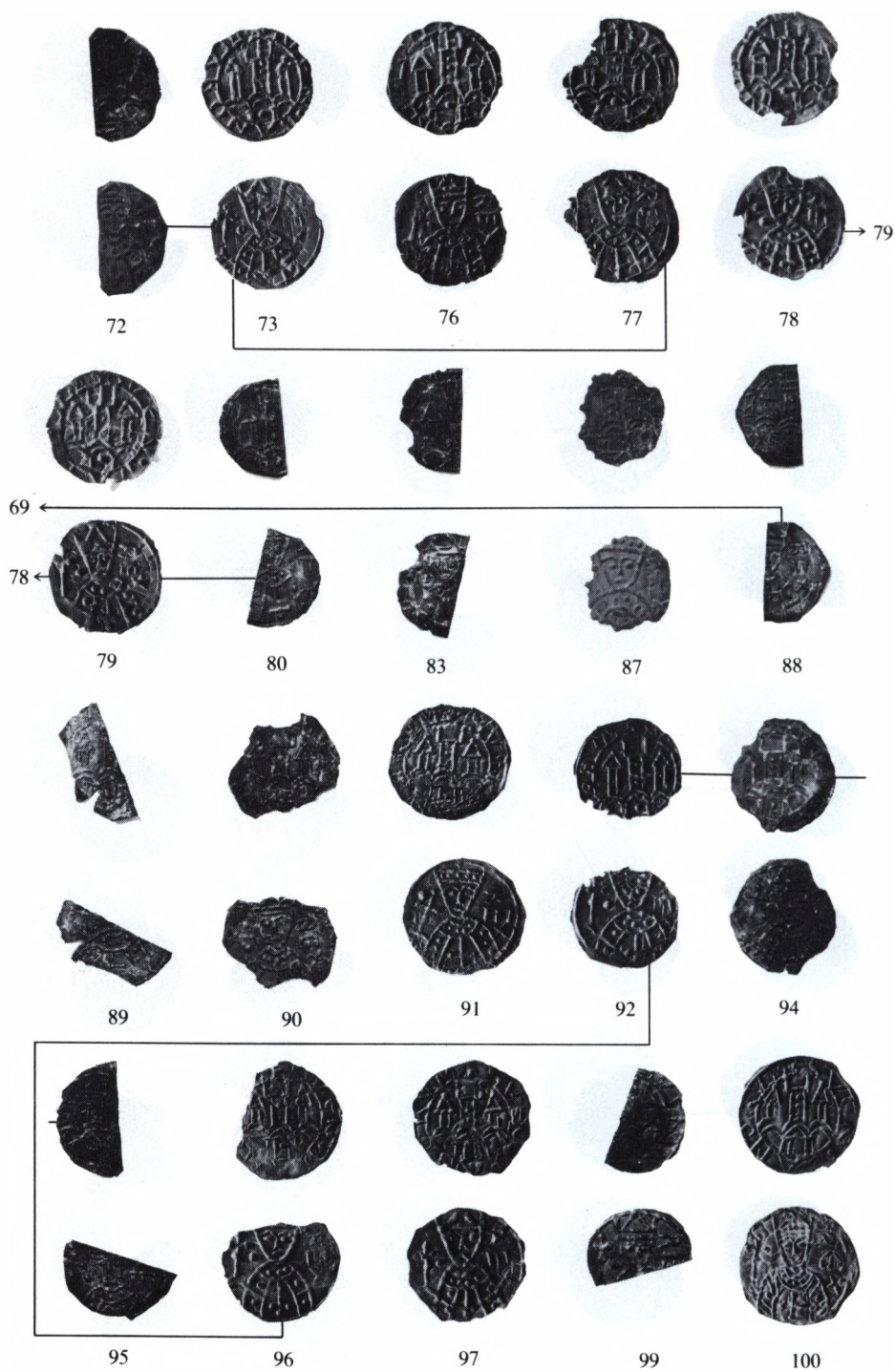
Svend Grathe (1146–1157).

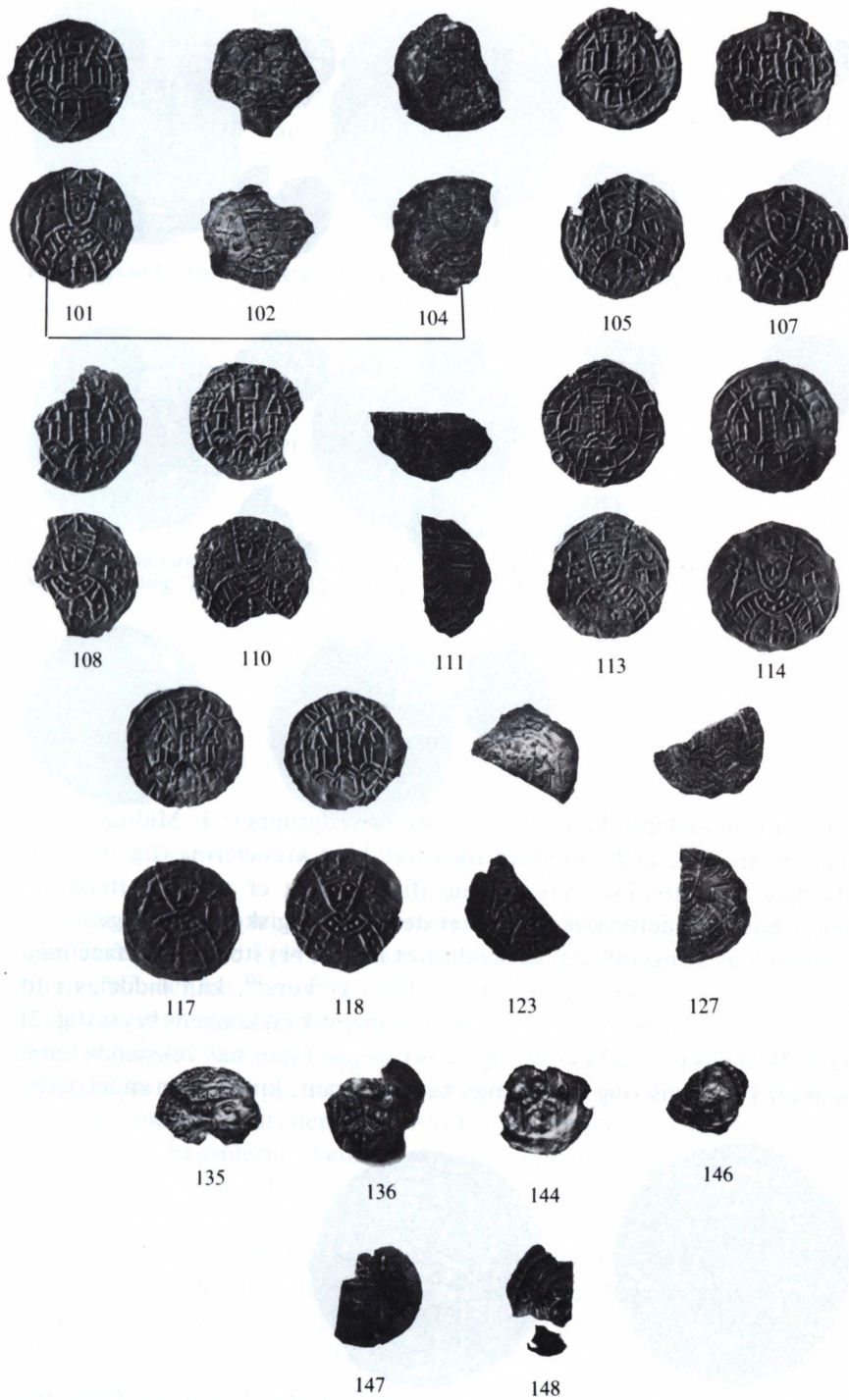
Hauberg type 3.

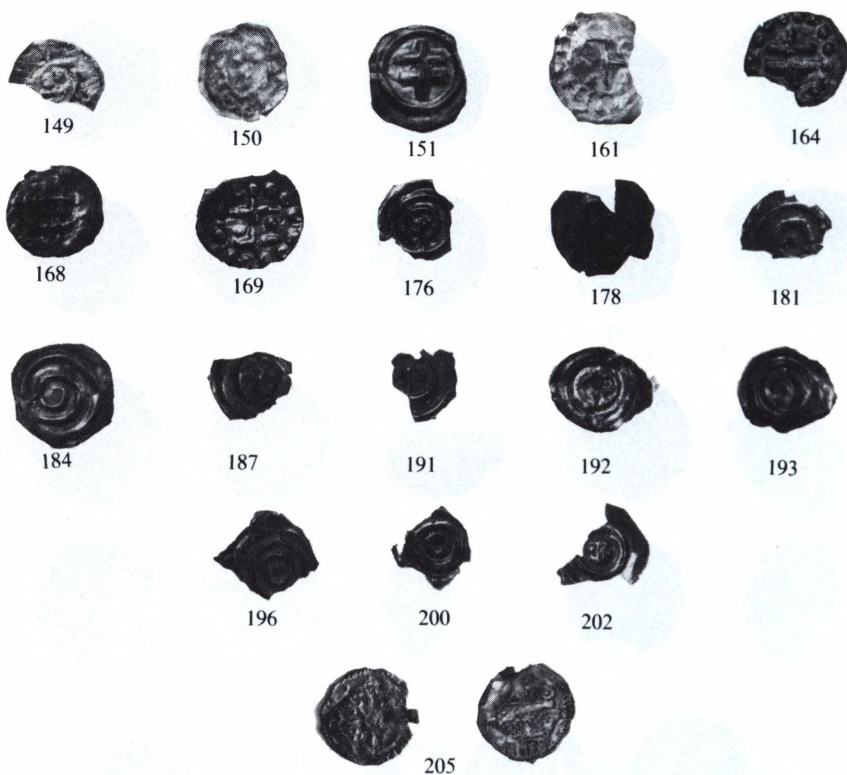
I modsætning til Hauberg regnes her tårnsiden – normalt tre tårne over tre arkader, midterbuen hviler på to afdækkede søjleskafter, mens midt-tårnet oftest har et antal punkter – med indskriften SVEN DANORUM for forside. Siden med kongebillede og REX regnes for bagside. Denne ombygning skyldes især det forhold, at antallet af tårnstempler er mindre end antallet af kongestempler. Da der normalt er færre forsidestempler end bagsidestempler⁹, har jeg tilladt mig at slutte tilbage. I øvrigt må det også antages, at konge- og landenavn er vigtigere end kongetitel, hvad der støtter den opfattelse, at tårnsiden har været forside.

Forsidestemplerne kan inddeles i tre hovedgrupper: 1. Midttårn med spids hætte (fig. 2) 2. Midttårn med tretakket krenelering (fig. 3) og 3. Midttårn med totakket krenelering (fig. 4). Det er min opfattelse, at denne hovedinddeling også dækker den kronologiske rækkefølge.

Bagsidens kongebillede, et idealiseret kronet brystbillede en face med (en undertiden antydnet hånd, der holder) et kors¹⁰, kan inddeles i to hovedgrupper: 1. Med linje- og punktornamentik på kongens bryst (fig. 2) og 2. Med et kors på brystet (fig. 3–4); begge typer har vekslende antal punkter i kronens ring samt langs kappens kant, krave eller andetsteds.

Fig. 2. Svend Grathe, Hauberg 3; forside 1 og bagside 1. 0.45 gr., Øster-Uttrup-fundet, Den kongelige Mønt- og Medaillesamling. 2: 1.

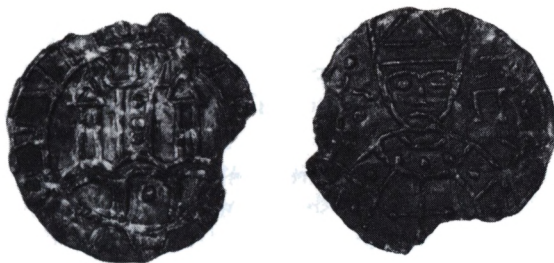

Fig. 3. Svend Grathe, Hauberg 3; forside 2 og bagside 2, 0.34 gr. Bårarp-fundet nr. 71. 2: 1.

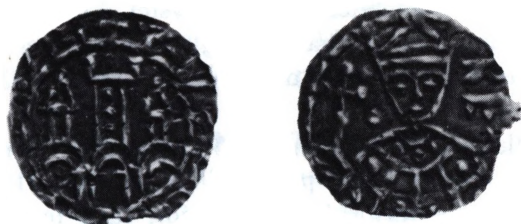

Fig. 4. Svend Grathe, Hauberg 3; forside 3, bagside 2. 0.33 gr. Den kongelige Mønt- og Medaillesamling, Thomsen 10.329. 2: 1.

Fig. 5. Den gotlandske mønt fra Bårarp-fundet nr 205. 2: 1.

Bagside 1 findes på nr. 1–43 af forside 1, mens bagside 2 findes på øvrige mønter med forside 1 (44–56) samt mønter med forsiderne 2 og 3, bortset fra nr. *87, der har bagside 1.

De enkelte forsidestempler er nummereret med romertal fra I til L, de enkelte bagsidestempler med versaler fra A til BD. Desuden angives vægt og stempelstilling. En del mønter er helt eller delvis ubestemte, hvad stemplerne angår, nemlig 23 stykker for forsidernes vedkommende, 5 stykker for bagsidernes vedkommende og endelig 15 for begge sidernes vedkommende. Det skal i øvrigt endelig bemærkes, at stempelbestemmelsen undertiden er foretaget med en tilsyneladende sikkerhed, der måske ikke helt retfærdiggøres af møntmaterialet. Der er også afstået fra at tegne et stempelkoblingsskema. En sådan grafisk fremstilling ville yderligere cementere en stempelopdeling, som bearbejderen næppe i alle tilfælde kan stå inde for. Det skal tilføjes, at møntmaterialets uhyre skrøbelighed vanskeliggør håndteringen af mønterne og dermed også sammenligningerne.

1. Forsidestemplerne har midttårn og sidetårne med spids hætte. Bagsidestemplerne af type 1 – med streg- og punkt-ornamenter langs kongens bryst – til nr. 43, derefter type 2 med kors på brystet.

- *1 I/A. Tre punkter på midttårn/fire punkter i kroneringen, mindst ni på kappebræmmen, seks i halsbræmmen og tre i midtsøm. Kantskade, 0.38 gr. 225°.
- *2–4 II/B (2), P. Tre punkter på midttårn. 2–3 har tre punkter i kronering, ti punkter i kappebræmme, der er ført hele vejen rundt, fire punkter i pyntebræmme over brystet. 2 har stor kantskade, 0.34 gr., 90°; 3 er halveret og skadet, 0.18 gr., 135°. 4 har kantskader, bagsiden dobbeltpreget, se 18, 0.42 gr., 225°.
- 5–7 III/B, F, S. Midttårn har to punkter. 5 er halveret, men (*6) skadet, 0.17 gr., 45°. 6 har fem punkter i kroneringen, 11 i kappens kant, der er ført hele vejen rundt, samt fem i pyntebræmme over brystet, kantskadet, 0.35 gr., 135°. 7, se 22, fragment, 0.24 gr., 225°.
- 8–*9 IV/B, M. Midttårn har to punkter. 8 har små kantskader, 0.37 gr., 180°. 9 har tre punkter i kroneringen, mindst 8 i kappebræmmen, der er ført hele vejen rundt og mindst tre i pyntebræmme over brystet, kantskade. 0.35 gr., 180°.
- *10 V/ubestemt. To punkter i midttårn / kongebillede beslægtet med forrige, kantskade, 0.38 gr., 225°.
- *11 VI/D. To punkter i midttårn / fire punkter i kronering. 13 punkter i kappebræmme, der er ført hele vejen rundt og seks i pyntebræmme over brystet, kantskader, 0.39 gr. 135°.
- *12 VII/H. Tre punkter i midttårn / tre punkter i kronering, otte i kappebræmme og fem i bræmme over brystet, kantskadet, 0.41 gr., 0°.
- *13–16 VIII/G, U (2?) og ubest. Ingen punkter i midttårn, omvendt "S" i indskriften. 13 har tilsyneladende kronering uden punkter, mindst otte i kappebræmmen, der er ført hele vejen rundt og fire i pyntebræmme over brystet; kantskadet, 0.39 gr., 135°. 14 og 15(?) har tre punkter i kronering, mindst ni i kappebræmmen og ubest. antal i bræmmen over brystet; 14 er skadet, 15 halveret, 0.30 og 0.18 gr. 45° og 235°. 16 er formentlig af type som ovenstående, men kun lille stykke bevaret; 0.14 gr., 135°.
- *17 IX/J. To punkter i midttårn / kroneringen forsvundet, ni punkter i den omløbende kappebræmme og fire i brystbånd; meget skadet, 0.19 gr., 135°.
- *18 X/P. To punkter i midttårn / kroneringen forsvundet, 11

- punkter i kappens kantbræmme og fire i tværbånd; skadet, 0.42 gr., 315°.
- *19 XI/Q. Tre punkter i midttårn / se 20; halveret, 0.17 gr., 135°.
- *20 XII/Q. Midttårn synes at have tre punkter, anbragt som omvendt pyramide / tre punkter i kronering, 11 i den omløbende kappebræmme; kantskadet, 0.28 gr., 45°.
- *21–*22 XIII/R,S. To punkter i midttårn. 21 har tre punkter i kronering og ni i omløbende kappebræmme samt punkt mellem kors og hovede, kantskadet; 0.40 gr., 135°. 22 har tre punkter i kronering og mindst ni i omløbende kappebræmme, kantskadet; 0.32 gr., 45°.
- *23 XIV/R. Et punkt i midttårn / se 21; fragmentarisk, 0.13 gr., 270°.
- *24–*25 XV/N, T. To punkter på midttårn, søjleskafterne antydet, støttepiller under arkaderne. 24 har krone med dobbelt optrukne takker, fire punkter i kronering og rektangulær kappeudskæring ved halsen, se 26; halveret, 0.22 gr., 315°. 25 har hoved og krop nærmest som to halvelipser, fire punkter i kronering og ni i omløbende kappebræmme; lille kantskade, 0.32 gr., 315°.
- *26 XVI/N. Afdækning mellem spir og tårne markeret ved dobbelt streg, arkaderne har ingen søjleskafter, men hviler på dobbelt optrukket postament; to punkter i midttårn / jfr. 24, kongens venstre hånd griber om korset; lille kantskade, 0.41 gr., 135°.
- *27 XVII/L. Dobbelt afdækning mellem midttårnets spir og tårn, to punkter i midttårn / punkter i kronering ses ikke, 10 punkter i omløbende kappebræmme og fem i tværbånd over brystet. Velbevaret, 0.31 gr., 225°.
- *28 XVIII/W. Dobbelt afdækning mellem spir og tårne; de tre arkader hviler på en slags arkitrav, hvorunder fire søjleskafter / vistnok fem punkter i kronen og 10 i kappebræmmen; kantskadet, 0.36 gr., 315°.
- 29–43 Ubestemte halverede eller fragmenter af ovenstående eller (*32, tilsvarende forsider / B(3), C, E, K (2), O, Q, S, AK og *33 ubestemt (4). For beskrivelse af typerne B, Q, S, se 2, 20, *34 22. 32 (C) har muligvis 16 punkter i kappebræmmen, 33 (E) har et par punkter i lodret bræmme på brystet, 34–35 (K) har formentlig ni punkter i omløbende kantbræmme, nogle i tværgående og nogle i lodret brystbræmme. 36 (O) har formentlig otte i kantbræmme og fem i brystbræmme, 39 (AK) har tre punkter i kronering. — Halveret, 0.25 gr., 45°; halveret og skadet, 0.15 gr., 270°; fragment, 0.09 gr., 180°;

- halveret, 0.22 gr., 135°; halveret, skadet, 0.19 gr., 225°; halveret, skadet, 0.12 gr., 180°; halveret, skadet, 0.14 gr., 270°; halveret, skadet, 0.15 gr., 180°; halveret, 0.16 gr., 135°; halveret, skadet, 0.16 gr., 315°; halveret, skadet, 0.13 gr., 270°; fragmenter, 0.11 gr., 225°; lille fragment, 0.04 gr.
- *44–48
(*47) XIX/Y(3), Z(2). Midttårnet har dobbelt afdækning mellem spir og tag og har tydeligt punkt på hver side, desuden tre punkter i midttårn, søjlernes skafter er uklare, omvendt "R" i indskriften. 44–46 har tre punkter i kroneringen, fem i halsbræmme, mens sidebræmmerne har to punkter adskilt af tværstreg. På brystet kors, punkt mellem det bærbare kors og halsen; 44 og 46 er kantskadet, 0.38, 0.35, 0.28 gr., 270° (2), 225°. 47–48 har seks punkter i halsbræmme, men ellers som ovenstående, begge halverede, 0.18, 0.17 gr., 90°, 135°.
- *49 Ubestemt, men beslægtet med XIX/V. Fragment af halveret mønt med dobbelt afdækning mellem spir og midttårn / tre punkter i kronering over nærmest trekantet ansigt; 0.17 gr., 45°.
- 50–55
(*51,
*52,
*53) XX/Æ (2), Ø, AA, ubest. (2). Tårnene står på ubestemmeligt antal søjler, punkt på hver side af midttårnet, i midttårnet ét punkt, omvendt "R" i indskriften. 50–51 har tre punkter på halsbræmme, sidebræmmer har to punkter, adskilt af streg, brystkors, punkt mellem bærbart kors og hals; 50 kantskadet, 51 halveret og derpå skadet, 0.27, 0.12 gr., 0°, 180°. 52 synes at have sidekors med dobbelt tværbjælke (lorrainekors), halveret, 0.16 gr., 315°. 53 har fire punkter på halsbræmme og stort punkt mellem kors og hals, meget skadet; 0.19 gr., 180°. 54–55 begge halveret og skadede, 0.19, 0.13 gr., 0°, 225°.
- *56 XXI/AB (?). Tårne på arkitrav, hvorunder ses bueslag, punkt på hver side af midttårnet, i midttårnet to punkter, omvendt "R" i indskriften / se 58; meget skadet og utydelig i præget, 0.19 gr., 270°.
2. Forsidestemplerne har sidetårne med spids afslutning, mens midttårnet har *tretakket krenelering*; bagsidestemplet har brystkors (pectoralkors) på kongebilledet. Når intet andet er anført, er der tre punkter i halsbræmme og to i sidebræmme, adskilt af streg. Normalt ét punkt mellem sidekors og hovede eller hals.
- *57 XXII/A E. Midttårnet har tre pyramidalsk anbragte punkter, omvendt "R" i indskriften / tretakket krone, fire punk-

- ter i halsbræmme, tre på hver sidebræmme samt ét mellem sidekors og hals; meget skadet, 0.28 gr., 180°.
- *58–62 XXIII/AB, AD, AL (2) og ubest. Midttårnet har to punkter, (*59, midtarkaden ét punkt. 58 har kronens midttak rykket mod *60) højre, 0.38 gr., 90°. 59 har kronens midttak korrekt placeret, ellers som 58; halveret og skadet, 0.14 gr., 180°. 60–61 har lille hovede med høj krone, ellers som 59. 61 halveret, 0.37, 0.13 gr., 0°, 135°. 62 Henførelsen til forsidehovedtypen kun med forbehold, bagsiden ubest., men beslægtet med foregående; halveret og skadet, 0.15 gr., 315°.
- *63 XXIV/AC. Tre punkter i midttårn, ét i midtarkade / kronens midttak rykket mod venstre, skadet, 0.28 gr., 45°.
- 64–*65 XXV/AB, AC. Midttårnet, der står på forhøjet midtbue, har tre punkter / se 58 og 63. 64 er meget skadet, 0.19, 0.38 gr., 45°, 0°.
- 66–*69 XXVI/AD (2), AG, AH. I midttårnet tre punkter, ét i midtarkaden. 66–67, se 59; 66 er meget skadet, 67 halveret, 0.22, 0.20 gr., 90° og 225°. 68 er beslægtet med foregående stempel, halveret, 0.23 gr., 45°. 69, se 88, meget skadet, 0.22 gr., 270°.
- 70–*72 XXVII/AB, AE, AG. I midttårnet to punkter, i midtarkaden ét punkt, omvendt "R" i indskriften. 70, se 58, skadet, 0.28 gr., 180°. 71 (fig. 4), se 57, skadet, 0.34 gr., 90°. 72, se 68, halveret, 0.14 gr., 180°.
- *73–75 XXVIII/AG (3). I midttårn fire punkter, ét punkt i midtarkade, omvendt "R" i indskriften / kronens midttak rykket mod venstre, 0.31 gr. (2), 0.24 gr., 45°, 90°, 45°.
- *76 XXIX/AF. I midttårn tre punkter, i midtarkade ét punkt / kronens midttak har afstand til begge sider, 0.27 gr., 180°.
- *77 XXX/AG. Midttårn har tre punkter, midtarkade ét punkt / som ovenfor, men ikke stempelens; skadet, 0.30 gr., 180°.
- *78 XXXI/AL. Som ovenfor, men andet stempel med omvendt "R" / øverste venstre sidebræmmefelt har tilføjet endnu et punkt; skadet, 0.29 gr., 270°.
- *79 XXXII/AL. I midttårnet to punkter, midtarkaden har ét punkt/som ovenfor, men hvert lille sidebræmmefelt har blot ét punkt, 0.30 gr., 225°.
- *80–81 XXXIII/AL. Tre punkter i midttårn, ét i midtarkaden, omvendt "R" i indskriften; begge halverede, 81 skadet, 0.20, 0.17 gr., 315°, 135°.
- 82–86 Ubestemt AL, AN og ubest. (3). Se 79 halveret og skadet, (*83) 0.19 gr., 225°. 83 venstre øje er trekant med spidsen nedad, halveret, skadet, 0.18 gr., 225°. 84 halveret, 85 meget skadet

og af 86 er kun en bid bevaret 0.23, 0.08, 0.03 gr., 270°, ?° (2).

3. Forsidestemplerne har sidetårne med spids afslutning, mens midttårnet har *totakket krenelering*. Bagsidestemplerne har brystkors på kongebilledet; når intet andet er nævnt, er der tre punkter i halsbræmme og to i sidebræmmerne, adskilt af streg. Normalt ét punkt mellem sidekors og hovede eller hals.

- *87 XXXIV/X. Tre punkter i midttårn / formentlig seks punkter i kronering, mindst syv punkter i den omløbende men fragmentariske kappebræmme; skadet, 0.16 gr., 135°.
- *88–*91 XXXV/AH, AI, AM, AÆ. To punkter i midttårn, punkt i midtbue. 88 har ingen punkter i kronering, halveret, 0.15 gr., 0°. 89 har fire punkter i halsbræmme og muligvis fire i hver sidebræmme; halveret, skadet, 0.19 gr., 225°. 90 har spor af tretakket krone og fire punkter i halsbræmme, skadet, 0.27 gr., 225°. 91 har fem punkter i kronering og fem i halsbræmme samt tre punkter i sidebræmme; desuden punkt i sidekorsets øverste venstre korsvinkel, 0.40 gr., 180°.
- *92–*95 XXXVI/AB (2), BB, AØ. I midttårnet tre punkter, i midtarkaden ét punkt, høje sidetårne, omvendt "R" i indskriften. 92 let skadet, 93 halveret, 0.27, 0.14 gr., 180° (2). 94 skadet, 0.28 gr., 0°. 95 halveret, 0.20 gr., 225°. (XXXVI omfatter muligt flere stempler, ligesom bagside stemplerne på 92–93 muligvis ikke er identiske med 58).
- *96 XXXVII/AB. I midttårn tre punkter, i midtarkade ét; skadet, 0.29 gr., 90°.
- *97–98 XXXVIII/BC. To punkter i midttårn / krone med bred midtspids, 0.30, 0.27 gr., 0°, 270°.
- *99 XXXIX/BA. Vistnok to punkter i midttårn, halveret, 0.18 gr., 315°.
- *100 XXXX/AY. Tre punkter i midttårn / ingen punkter i kronering, fem i halsbræmme og ét i hver sidebræmme; disse er indrammet af to streger på hver side; intet punkt mellem sidekors og hovede. Rundt "E" i REX, 0.38 gr., 180°.
- *101 XXXXI/AQ. I midttårn tre (evt. fire?) prikker / fem punkter i halsbræmme, ét i hver sidebræmme, indrammet af enkel streg på hver side; intet punkt mellem sidekors og hovede, 0.39 gr., 270°.
- *102–103 XXXXII/AL, AQ. I midttårnet tre punkter. Se 79 og 101, begge skadet, 0.26, 0.28 gr., 90°, 135°.

- *104 XXXXIII/AQ. I midttårnet to eller tre punkter; skadet, 0.33 gr., 225°.
- *105 XXXXIV/AP. Midttårnet har mindst tre punkter / kongehovedet er anbragt direkte på den omløbende kappebræmme, hvorpå vistnok fem punkter, adskilt af dobbelte streger; intet punkt mellem sidekors og hovede, let skadet, 0.40 gr., 0°.
- 106–*107 XXXXV/AR. Midttårnet har tre punkter (106s forside synes dobbelpræget) / fem punkter i halsbræmme, ét i hver sidebræmme, indrammet af skråstreg; intet punkt mellem sidekors og hovede; 107 skadet, 0.44, 0.39 gr., 0°, 270°.
- *108–*110 XXXXVI/AS, AQ, AT. Midttårn har tre punkter, punkt i midtarkade og i venstre sidearkade. 108 har fem punkter i halsbræmme og to på hver sidebræmme, indrammet af streg; skadet, 0.31 gr., 135°. 109, se 101, skadet, 0.15 gr., 315°. 110 har fem punkter i halsbræmme og ét i hver sidebræmme, indrammet af dobbelte streger, skadet, 0.36 gr., 90°.
- *111–112 XXXXVII/AO. Tre punkter i midttårn / fire punkter i halsbræmme og ét i hver sidebræmme, indrammet af dobbelt og enkelt streg; intet punkt mellem sidekors og hovede; begge halverede og skadede, 0.23, 0.21 gr., 90° (2).
- *113 XXXXVIII/AU. Tre punkter i midttårn, ét i midtbue / fem punkter i halsbræmme, to i hver sidebræmme, indrammet af enkelt streg. 0.33 gr., 0°.
- *114–116 XXXXIX/AW (2), AO. Tre punkter i midttårn. 114–115 har fem punkter i halsbræmme; ét i hver sidebræmme, det er indrammet af dobbelte streger. Intet punkt mellem sidekors og hovede; 115 skadet, 0.46, 0.37 gr., 315°, 0°. 116, se 111–112, skadet, 0.33 gr., 180°.
- *117–*118 L/AX, BD. Tre punkter i midttårn. 117 har fem punkter i kronering, fire i halsbræmme og ingen i sidebræmme, intet punkt mellem sidekors og hovede, 0.38 gr., 180°. 118 har tre punkter i kronering, seks i halsbræmme og vistnok tre i hver sidebræmme; intet punkt mellem sidekors og hovede, 0.42 gr., 90°.
- 119–*123 Ubestemt forside / AS, AO, AQ, AW, AZ. 119, se 108, halveret, 0.18 gr., 45°. 120, se 111, halveret og skadet, 0.14 gr., 135°. 121, se 101, 0.20 gr., 135°. 122, se 114–115, halveret, 0.19 gr., 0°. 123 har vistnok fire punkter i halsbræmme, hver sidebræmme synes at have ét punkt, indrammet af enkelt streg; halveret, skadet, 0.15 gr., 135°.

124–126 Ubestemt forside / ubestemt bagside. Alle skadet, 125–126 har vistnok oprindelig været halverede; 0.25, 0.18, 0.16 gr., 45°, 225°, 315°.

Ubestemte forsider (type 1–3)

*127–128. Ubest. forsider/AK, X. 127 har vistnok fem punkter i halsbræmme og to i hver sidebræmme, indrammet af streger, 0.25 gr., 135°. 128, se 87, halveret, gennemboret, 0.17 gr., 315°.

Ubestemte fragmenter, hverken for- eller bagsider kan nærmere bestemmes.

129–133. 129 fragmentarisk, 0.13 gr., 135°. 130 Lille fragment, 0.04 gr., 131 samme, 0.03 gr., 132–133, samme, ikke vejet. – Nogle af disse sidste fragmenter kan evt. høre til de tidligere omtalte mønster.

Svend Grathes nørrejske brakteater 1152–1154 (?)

134–*135. Hauberg 5 a, højrevendt kongeprofil med SVENO REX, stærkt skadede. 135 stempelidentisk med stykker i Kgl. Mønt- og Medaillesamling (fra Øster-Uttrup-fundet, 0.21 gr.) og i British Museum.

Ubestemte nørrejske brakteater

*136–143. Hauberg 4, bygning med spids gavl, kronet af tre tårne med halvrund tårnhat, under gavlen ansigt en face. 136 og 141 synes at være stempelens; dette stempel også brugt til stykker i Kgl. Mønt- og Medaillesamling (fra Benzons samling), Kungl. Myntkabinetet og Universitetets Myntkabinett (vægt 0.09 gr.).

Vægt 0.15, 0.11 (2), 0.09 (tre–fire fragmenter, hvis sammenhæng ikke er helt sikker), 0.08, 0.07, 0.05 (2) gr.

*144–145. Hauberg 4 var. Som ovenstående, men i porten er antydnet lille ansigt, hvorover +; fragmenter, det største som Beskrivelsens I. klasse 118 (Kgl. Mønt- og Medaillesamling), se G. Galster i NNÅ 1943, s. 36, 0.06, 0.04 gr.

*146. Hauberg 9. Bygning med midttårn, omgivet af sidefløje, fragment, 0.10 gr.

DANMARK eller NORGE

*147. Jfr. Schive VI, 3–4, men tilsyneladende ensidig. Ligearmet kors, fra hvis vinkler udgår liljer, på hver af blomsterstilkene en ring. Møntens anden side kan ikke undersøges, da det tilsyneladende knækkede fragment er opsat på gaze, 0.16 gr. Jævnførelsen med de nævnte stykker hos Schive

samt med Ramus og Devegge, tvl. XXXVII, VI–VII og 18–19 er mere oplagt end med Haubergs Valdemar I den Store, 47–48, da der i dette sidste tilfælde kun er tale om beslægtet motiv. Helt svarer stykket dog ikke til de anførte norske paralleller, da det er uden perlerand. Et tilsvarende stykke som Bårarp-fundets ligger i Kungl. Myntkabinettets systematiske samling, men under Danmark (vægt 0.28 gr.), og denne mønt illustrerer således udmærket de dansk-norske problemer, der var udgangspunktet for undersøgelsen.

- *148. Schive VI, 40. Brakteat med punkt i hver korsvinkel, omgivet af tre perlerande. Mellem de to yderste små ringe. Oprindelig halveret, meget skadet, 0.06 gr.

NORGE

Ensidigt prægede

- *149. Jfr. Schive IV, 51 og 53 samt Ramus & Devegge, tvl. XXXVIII, nr. XXXIX. Ansigt en face med antydet hoveddække, skadet, 0.09 gr.
- *150. Jfr. Schive IV, 65, Groft ansigt, en face, 0.13 gr.

Brakteater

Dobbelt- eller lorrainekors

- *151–160. Schive VI, 47. Dobbelt- eller lorrainekors med glat rand (vulst); to stykker er hele, resten skadet, jfr. vægtene 0.11, 0.10, 0.08, 0.07, 0.06 (2), 0.05, 0.04, 0.03, 0.02 gr.
- *161. Jfr. Schive VI, 48 f. Kors som ovenfor, men i grov perlerand, skadet, 0.12 gr.
- 162–167. Schive VI, 49, Dobbeltkors i perlerand, alle mere eller mindre skadet, 0.12 (2), 0.11, 0.09, 0.07 (2) gr.
- (*164)
- *168. Schive VI, 50. Som ovenfor, 0.14 gr.
- *169–174. Schive VI, 52. Dobbeltkors i perlerand, mellem de to korsarme et punkt på hver side af korstræet, alle skadet, 0.14, 0.11, 0.10, 0.08, 0.06, 0.04 gr.

Bispestav eller spiral

- 175–*176. Schive VI, 57, Venstrevendt overdel af bispestav, omgivet af to glatte ringe (vulster), skadet, 0.05 gr. 0.04 gr.
- 177–179. Schive VI, 60 ff. Som ovenfor, men bispestaven højrevendt, skadet, 0.13, 0.08, 0.05 gr.
- (*178)
- 180–183. Schive VI, 63. Højrevendt spiral, fragmenter, 0.04, 0.03 (2), 0.01 gr.
- (*181)
- *184–185. Schive VI, 64, Venstrevendt spiral, det ene stykke fragmentarisk, 0.11, 0.04 gr. Jfr. 193.

186. Schive VI, 56–64. Ubestemt fragment, 0.02 gr.

Kors i ring

*187–190. Schive VII, 75. Kors, omgivet af to koncentriske, glatte ringe, fragmenter, 0.05. 0.04, 0.03 (2) gr.

*191. Jfr. Schive VII, 75–77. Korsmotivet lidt uklart, fragment, 0.03 gr.

*192. Jfr. Schive VII, 107. Kors med kraftigt fremhævet tværtræ, indrammet af to koncentriske cirkler, 0.08 gr.

Fremhævet midtpunkt, i koncentriske cirkler

*193. Schive VIII, 6. Punkt omgivet af to koncentriske cirkler, 0.06 gr. (muligvis Schive VI, 64?)

194–195. Schive VIII, 7. Punkt omgivet af tre koncentriske cirkler, fragmenter, 0.08, 0.08.

*196–*200. Som ovenfor, når mønten vendes, fremkommer tre koncentriske cirkler, men intet midtpunkt, fragmenter, 0.03 (4), 0.02 gr.

201. Jfr. Schive VIII, 7. Fragment af enten hovedtypen eller ovenstående variant, 0.02 gr.

Andre typer

*202. Schive VIII, 42. Kraftig midtstolpe med punkt på hver side (·I·), i vulst, fragment, 0.06 gr.

203–204. Herudover er der et par større og vel en snes mindre fragmenter, formentlig alle af norske brakteater. Det er muligt, at nogle hører sammen, men fragmenternes bevaringsforhold og størrelse gør nærmere undersøgelser vanskelige.

GOTLAND

*205. Forsiden nærmest som Lars O. Lagerqvist XX.A.a.1 b, Thordeman gruppe II. Lille cirkel, hvorfra udgår ligearmet kors. Mellem to af korsvinklerne lille T, mellem de to andre tre punkter, anbragt pyramidalsk. I omskriften skelnes kun et enkelt bogstav "O". — Bagsidens bygning har nederst midtsøjle med fladbuet portal på hver side. Her over tværbjælke. Vaffelmønstret tag. Kun enkelte spor af den afsluttende overbygning med gavl. Sidetårne, der midtvejs har to tværbjælker, hvorunder aflang, retkantet blænding. Sidetårnene afsluttes af to koncentriske cirkler. For sidetårnenes vedkommende kan der henvises til LLt XX.C.b. 8 a samt næstøverste figur hos N. L. Rasmusson & E. Nathorst-Böös: Pengar på Gotland (1968), s. 8. Vægt 0.21 gr.

Herefter skal der knyttes nogle kommentarer til nogle af møntgrupperne.

Først og fremmest Svend Grathe, Hauberg 3 (nr. 1–133). P. Hauberg henførte i sin tid stykket til Viborg¹¹, bl. a. på grund af vægten og på grund af typens forekomst i Øster-Uttrup-fundet¹². Efter alt at dømme har der kun været nogle få stykker i dette fund, der blev gjort 1696, da mønten hidtil har været særdeles sjælden.¹³ Den findes i seks eksemplarer i Den kgl. Mønt- og Medaillesamling i København, hvoraf de fem formentlig er fra Øster-Uttrup. Det sjette stykke er fra C. J. Thomsens samling.¹⁴ Af disse seks mønters stempler er der – så vidt det kan ses – intet der er identisk med noget stempel i Bårarp-fundet. Det eneste andet stykke, jeg har stødt på, er i Universitetets Myntkabinett, Oslo, og stykket stammer fra Dæli-fundet; heller ikke det er stempelens med noget Bårarp-stykke.

Bårarp-fundet viser, at der har været tale om en meget betydelig udmøntning. Der er i fundet 50 forside- og 56 bagsidestempler, hvilket endda – som det fremgår af kataloget – må anses for minimumstal. I tal må vi regne med en udmøntning på mindst 1/4 million og nok snarere op imod eller over 1/2 million¹⁵.

Denne store og komplicerede udmøntning kan efter min opfattelse dårligt placeres i Viborg eller andetsteds i Nørrejylland, når henses til vor nuværende, ret beskedne viden om møntvæsenet der ved midten af 1100-tallet. Vi ved ret lidt om 1100-tallets nørrejske møntforhold før brakteatudmøntningen begynder, formentlig efter 1152, og det er da også baggrunden for N. L. Rasmussons og Georg Galsters tidligere omtalte hypotese.

Hvis man skulle følge Hauberg og placere denne type i Viborg, kan den ikke høre til Svend Grathes første år efter 1147, da hans herredømme var i Østdanmark, specielt Skåne, mens Knud V holdt til i Jylland. Først sejrede Svend ved Viborg over Knud, og sejren gentages 1151. Næste år begiver de to stridende konger sig til Tyskland. Med andre ord, hvis udmøntningen hører til Viborg, må den placeres i årene 1150–1152, og det er nok et spørgsmål om Viborg var det rette sted for Svend Grathe at lægge et så stort møntværksted, da hans herredømme jo synes noget usikkert. Forudsat de nørrejske brakteater er efter 1152¹⁶, kan de kun være præget med Svends navn i et par år, for han blev forjaget 1154 og rejste et par år til Tyskland.

Hvad motivet med tre tårne og kongebillede angår, så kendes det også fra to andre dobbeltsidede typer fra Svend Grathe, Hauberg 1–2, men de er givet sjællandske. Til de af Hauberg kendte fire stykker kan lægges fire nyfundne, hvoraf de tre er fra sjællandske fund, det fjerde jysk (Grenå)¹⁷. Tilsvarende motiv findes på en mønt fra Valdemar I den Store (Hbg. 6), der af Galster, sikkert med rette, anses for denne konges ældste Roskilde-mønt¹⁸. Også de nyere fund bekræfter, at denne mønt må være

præget på Sjælland, der er mindst fire nyfundne siden Hauberg, alle sjællandske løsfund.

I stedet for at søge oprindelsen i Nørrejylland, ville jeg foretrække Skåne, nærmere betegnet Lund. Her var det faste udgangspunkt for Svend Grathes kongemagt, og her var en møntsmedie med en kapacitet så stor som materialet antyder¹⁹.

Men hvad med ærkebisen? Det antages jo, at ærkebispens andel i møntretten går tilbage til et privilegie fra Svend Grathes forgænger Erik Lam (1137–46), og som bevis er anført en mønt fra Erik Lam, Hbg. 1, med kongen på den side, ærkebisen på den anden side²⁰. Men er det helt givet, at den ærkebiskoppelige andel altid skal give sig ikonografisk udtryk? Kunne man ikke tænke sig, at der er gået en vis tid, før der – under Valdemar I – bliver etableret en helt fast praksis? Det kan nævnes, at der for nylig er argumenteret for en biskoppelig andel i møntprägningen i Viborg, selv om den kun lejlighedsvis har givet sig udtryk i møntmotiverne.²¹

Et andet problem er mønternes vægt. Det er desværre kun få af Bårarp-fundets mønter, der er i en tilstand, så det har nogen mening at undersøge vægten, nemlig 20, eller omkr. en sjettedel. Heraf ligger de 14 mellem 0.30 og 0.39 gram, fem ligger mellem 0.40 og 0.46 gram, mens én er nede på 0.27 gram. Det gør umiddelbart indtryk af at være omkr. halvdelen af kongens sjællandske mønters vægt. Måske kunne dette ene punkt stå som indicium for en jysk oprindelse. Man regner nemlig med, at marken i Jylland var delt i flere penning end i Østdanmark²², men argumentet styrkes ikke ved, at Svend Grathes andre, formodet jyske mønter²³ faktisk vejer betydelig mere. Man kunne måske spørge, om ikke typen Hauberg 3 kunne være præget som halvpenning? Ved denne forklaring fjernes vist den sidste hindring for at henføre typen til Lund.

Det hallandske fundsted skulle støtte en skånsk oprindelse, og den gennemførte stempelblanding viser, at det er en sum, der er taget ud af cirkulationen. De sikre jyske mønter i fundet er få, nemlig de 13 nørrejyske brakteater (nr. 134–146), og indtil andre og mere overbevisende argumenter fremføres, må jeg gå ind for, at typen sandsynligvis er skånsk.

Hvad fundets øvrige mønter angår, så bemærkes fraværet af Knud V.s jyske brakteater og brakteaterne med anonymt kongehovede samt bynavn. De kendes fra Øster-Uttrup-fundene 1696 og 1708, der formenes skjult 1157²⁴, her optrådte Bårarps andre jyske brakteater. Kunne man tænke sig, at Bårarp-fundet er lidt ældre end Øster-Uttrup, og at de manglende serier er præget i årene mellem de to funds nedlæggelse? Vi vender tilbage til dette senere.

De brakteater, som traditionelt anses for norske, og som også kendes fra Øster-Uttrup, optræder i nogen grad også i Bårarp, se nedenfor.

Bårarp	Øster-Uttrup ²⁵
151–160	101
162–167	102
169–174	cf. 103–104
180–186	cf. 105
187–191	106
193–201	111

Disse brakteater med enkle motiver hører ikke til den gruppe, som Galster i sit seneste indlæg²⁶ anser for jysk, og hvis tilhørsforhold til enten Norge eller Jylland virkelig også efter min mening må diskuteres alvorligt. Mange af brakteaterne med de enkle motiver kendes derimod også fra norske kirkefund²⁷. Også for dem er Bårarp-fundet vigtigt, fordi det bekræfter den datering til 1150'erne, som allerede fås fra det gamle og af Galster så overbevisende rekonstruerede Øster-Uttrup-fund. Men endnu Hans Holst daterede disse typer til kong Sverres tid (1177–1202)²⁸, en datering der nu definitivt må flyttes tilbage til midten af 1100-tallet.

Egentlig indeholder fundet kun to mønter (nr. 147–148), der belyser den Rasmusson–Galsterske problematik, 'Norge eller Jylland', men med et så beskedent materiale løser Bårarp-fundet næppe de problemer.

Man kunne måske være fristet til at udkaste den påstand, at norske mønter hører med til dansk møntcirkulation i 1100-tallet, specielt i landets nordlige dele. Der var over et halvt hundrede stykker i fundet fra Lundby bakker syd for Aalborg (nedlagt o. 1100), i det store Frigaard-fund fra Bornholm, nedlagt efter 1104, var der ganske vist blot to. Til gengæld var der mange i de to fund fra 1150'erne, Bårarp 55 stykker, og – som vi har set – optræder de samme typer også i Øster-Uttrup, uden at vi desværre kender tallet. At der i dette sidste fund også var en del mønter, der hører til gruppen 'Norge eller Jylland' er en anden sag. Til denne sidste gruppe hører også en del af de 37 mønter fra Græse-fundet i Nordsjælland, nedlagt i første halvdel af 1130'erne. Formodningen om en vis norsk møntcirkulation i Danmark i 1100-tallet støttes også af et par kirkegulvsfund²⁹.

Det kan være på sin plads at nævne, at den enlige gotlandske mønt (nr. 205) må være af betydning for fastlæggelsen af kronologien af de tidlige gotlandske mønter, idet Bårarp-fundet har en så relativ sikker datering. Men en nærmere diskussion af denne mønt falder udenfor sammenhængen her.

Bårarp-fundet dateres af Svend Grathes mønter til denne konges regeringstid 1146–1157. Men man kan indskrænke dateringen yderligere, da de jyske brakteater jo formodes at være udmøntet efter 1152 og før 1154, hvor kongen blev forjaget.

Måske kan man indkredse dateringen af fundet lidt nærmere? Som nævnt mangler Bårarp-fundet brakteaterne med de jyske bynavne og dem som Knud V. har udgivet. Det kan naturligvis skyldes afstanden til Jylland, men da jyske mønter faktisk findes i fundet, er en anden forklaring måske rimeligere. Nemlig at Bårarp-mønterne er blevet gemt hen, før de nævnte andre møntgrupper er præget og altså også før Øster-Uttrup-mønterne. Hvis man fastholder dateringen af Øster-Uttrup-fundene til 1157, så kunne man forsøgsvis sige 1153–55 om Bårarp-fundet. 1154 var jo tilsyneladende det sidste år, hvor Svend Grathe politisk – og vel også møntmæssigt – dominerede.

Vedrørende fundstedet og de mulige historiske begivenheder, der kan have ledt til skjule af pengesummen, så må klippepartiet mellem kystsletten og lavlandet omkring Suseåen siges at være et velegnet sted at skjule sig for en fjende. Som nævnt ligger Kvinnoåsen lige syd herfor, og den anses lokalt for at være det sted, hvor kvinder og børn søgte tilflugt i ufredstider³⁰. Der vides at have været et felttog udgående fra Halland ind i Småland 1153/54, hvor Svend Grathe havde ledelsen, men om det følgende svenske hæventog just nåede til Bårarp er ukendt³¹. Under 1157, altså et par år senere, omtaler både Saxo og Knytlingesaga et stort vendisk skibsforsøg, henholdsvis ved Halland og ved Joleholme, men det sidste sted kan ikke identificeres, og det første er for generelt til at kunne bruges i denne sammenhang³². Derfor kan man ikke med sikkerhed sige, hvad årsagen var til at pengesummen blev gemt hen i klipperevnen. Dog synes selve fundstedet at antyde en akut faresituation for pengesummens indehaver, og den antydede datering passer jo rimelig godt til Smålands-togtet.

For nordisk mønthistorie giver Bårarp-fundet i hvert fald tre værdifulde bidrag: Det viser med sine mange stempler indenfor én type, hvor omfattende Svend Grathes udmøntning af tosidede mønter har været; det bekræfter Øster-Uttrup-fundets datering af en række norske brakteater till 1150'erne, hvilket er en menneskealder tidligere end før formodet. Endelig giver det et sikkert dateret, tidligt eksemplar af en gotlandsk mønt.

Jeg vil slutte med at takke mine venner og kolleger fra Kungliga Myntkabinettet for hjælp og bistand under besøgene, samt oplyse at de gode møntfotografier er optaget af Gunnel Jansson (ATA), de ringere af undertegnede.

NOTER

¹ Georg Galster, Norge eller Jylland. Ramus og Devegges ufuldendte møntværk tab. xxxvii–xxxix, *Numismatiska Meddelanden*, XXX, 1965, s. 57–82.

² Litteraturfortegnelse, se ovenfor s. 76.

³ Fundakter i Statens Historiska Museum & Kungliga Myntkabinettet, inv. 20003.

⁴ Beretning af Erik Salvén, 7. marts 1932, ledsaget af situationsfotografi, som ovenfor.

⁵ Udpeget af antikvarie Elsa Lindberger på Ekonomiska kartan över Sverige 5 c Ullared, O c Getinge; her ses Brunkeberg, den udtørrede sø og højningen øst derfor. Fundstedet ligger i Råvinge sogn, en snes kilometer nord for Halmstad.

⁶ Pro memoria af 16. marts 1932, se note 3.

⁷ Venligst meddelt af Birthe A. Gottlieb, Nationalmuseets Konserveringsafdeling for jordfund.

⁸ "summa c:a 190 stk.", se note 6; "summa 191 st. jämte smärre fragm." *Nordisk Kultur* XXIX, s. 65.

⁹ Der er bl. a. redegjort for dette forhold i en artikel med titlen 'Hvor stor var udmøntningen i Danmark i 1000- og 1100-tallet', *Fortid og Nutid* XXX, 1, 1983, s. 19–26.

¹⁰ Se Harald Langberg, *Gunhildkorset*, 1982, spec. s. 25. Mønten Hbg. 3 er interessant fordi den viser Svend Grathe holdende et kors som Gunhildkorset eller tilsvarende i størrelse.

¹¹ P. Hauberg, *Danmarks Myntvæsen 1146–1241*, s. 32–33.

¹² Øster-Uttrup-fundene 1696 og 1708 publiceret af Galster i flere omgange, det ældste med betegnelsen Aalborg Klostermark; *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1931, s. 237–247; *Numismatisk Forenings Medlemsblad* XIV, 1934, s. 329–334 og 337–342 = *Den kgl. Mønt- og Medaillesamling i Finansauget 1934–1935*, 1936, s. 50–60; 1708-fundet i *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1936, s. 62–64. Rettet stedsangivelse for 1696-fundet i *Aarbøger* 1977, s. 172–174.

¹³ Proveniensen til Øster-Uttrup-fundet sandsynliggøres ved, at mønten optræder på tavle overfor s. 50 sammen med Svend Grathes brakteater i T. B. Bircherod, *Specimen antique Rei Monetariae Danorum*, Havniæ 1701.

¹⁴ *Catalogue de la Collection de Monnaies de feu C. J. Thomsen*, II, 3, Copenhagen 1876, nr. 10.329.

¹⁵ Se *Fortid og Nutid* (note 9). De tal, der på s. 25 fremlægges vedr. Bårarp-fundet, er revideret ved fornyede studier før denne publikation.

¹⁶ Se Hans Olrik og C. A. Christensen i *Dansk biografisk Leksikon*, 2. udg. XXIII, 1942, s. 197–199.

¹⁷ Dateringsmuligheden omtalt i *Den kgl. Mønt- og Medaillesamling* [1975], s. xxi, tillæg til *Møntsamlernyt* 1/1975.

¹⁸ Alle otte mønter af typen Hauberg I; oplysningerne bygger i øvrigt på materiale i *Den kgl. Mønt- og Medaillesamling*.

¹⁹ Georg Galster, Møntfundet fra Vraabjerg, *Aarbøger* 1935, s. 272.

²⁰ Se note 15.

²¹ L. Weibull, Den skånska kyrkans äldsta historia, *Nordisk Historia*, II, Stockholm 1948, s. 88 ff.; Kirsten Bendixen, *Danmarks Mønt*, 1967, s. 29.

²² Georg Galster, Viborg bispemønter, *NNUM* 1981, s. 102–3.

²³ P. Hauberg, anf. værk, s. 16.

²⁴ Svend Grathe, Hauberg 14–17.

²⁵ Georg Galster i *Aarbøger* 1977, s. 174.

²⁶ Numrene kommer fra fundkataloget i *NFM* XIV, 1935, s. 338–339.

²⁷ Se note 21.

²⁸ Hans Holst, Numismatiske kirkefund i Norge, *NNÅ* 1953, s. 1–30.

²⁹ Som ovenfor.

³⁰ Fundet fra Lundby bakker 1980 er under bearbejdning i *Den kongelige Mønt- og Medaillesamling* (Kirsten Bendixen & Jørgen Steen Jensen); Frigaard-fundet 1928, se Georg Galster, senest i *NNÅ* 1977–78, s. 135–69, specielt s. 145; Øster-Uttrup-fundene, se note 12; Græse-fundet 1912, se G. Galster i *Årbøger* 1955, s. 61–81, spec. s. 75–76; norske kirkegulvsmønter i Danmark, se *NNF-Nytt* 1/1982, s. 13–19.

³¹ Navnets alder kendes ikke, da der ikke er ældre belæg, meddelt af Birgit Falck-Kjällquist, Ortnamnsarkivet i Uppsala, brev 21. nov. 1979.

³¹ Gunnar Olsson, *Hallands Historia*, I, 1954, s. 237–38.

³² Tak til Rikke Malmros, Aarhus, der har gjort mig opmærksom herpå; "Jóluhólma" er ukendt i Ortnamnsarkivet i Uppsala, jfr. ovenstående brev.

FORKORTELSER

Hauberg eller Hbg. = P. Hauberg, *Danmarks Myntvæsen 1146–1241*, København 1906.

Lagerqvist ell. LLt. = L. O. Lagerqvist, *Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt*, Stockholm 1970.

NFM = *Numismatisk Forenings Medlemsblad*, I–XIV, Kbhvn. 1916–36.

NNUM = *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, 1936–

NNÅ = *Nordisk Numismatisk Årsskrift*, 1936–

Ramus & Devegge = Det af Chr. Ramus & O. Devegge påbegyndte, men aldrig afsluttede corpus over danske og norske middelaldermønter [c. 1820–c. 1832], udsendt i forefunden skikkelse 1867.

Schive = C. I. Schive, *Norges Mynter i Middelalderen*, Christiania 1865; plancher og tabeller genoptr. Aalborg 1974.

Thordeman=B. Thordemann, *Sveriges Medeltidsmynt*, *Nordisk Kultur*, bd. 29, 1936.

SUMMARY

The Bårarp hoard of 1932.

A hoard from Halland deposited in the times of Svend Grathe

In the winter of 1932 a young stone cutter, Frans Öhrn, found a hoard of coins from the times of the Danish King Svend Grathe (1146–1157). Halland was in the middle ages and until 1645 a Danish province.

The catalogue has 133 specimens of the type Hauberg 3, a die catalogue of which is tentatively established. The type is attributed to Lund, and the old attribution of P. Hauberg to Jylland is discussed. 13 coins (nos. 134–146) are bracteates from Jylland, two coins (nos. 147–148) are either Danish or Norwegian, while 56 coins are Norwegian (nos. 149–204). One coin, finally, is from Gotland (no. 205).

It was supposed by Georg Galster (*Numismatiska Meddelanden*, vol. 30, 1965, p. 76) that this hoard might give something of an answer to the proposition advocated by Nils Ludvig Rasmusson that certain coins from the first half of the 12. century, which are believed to be Norwegian, in fact are from Jylland. But this is not the case, only two coins (nos. 147–148) being of such types.

The hoard is compared to two old hoards of Øster-Uttrup (I, found 1696 and formerly called 'Aalborg'; II, found 1708), both published and discussed by Georg Galster. While these hoards are believed to have been deposited 1157, the Bårarp hoard is believed to be a little earlier, perhaps 1153–55.

The Bårarp hoard is important to Nordic numismatics because it indicates the great output of a mint c. 1150 (as is shown by the dies of the type Hauberg 3), it gives a chronology to the early Norwegian bracteates and it has a specimen of the early type of Gotland coinage.